

THE MACCABEAN REVOLT

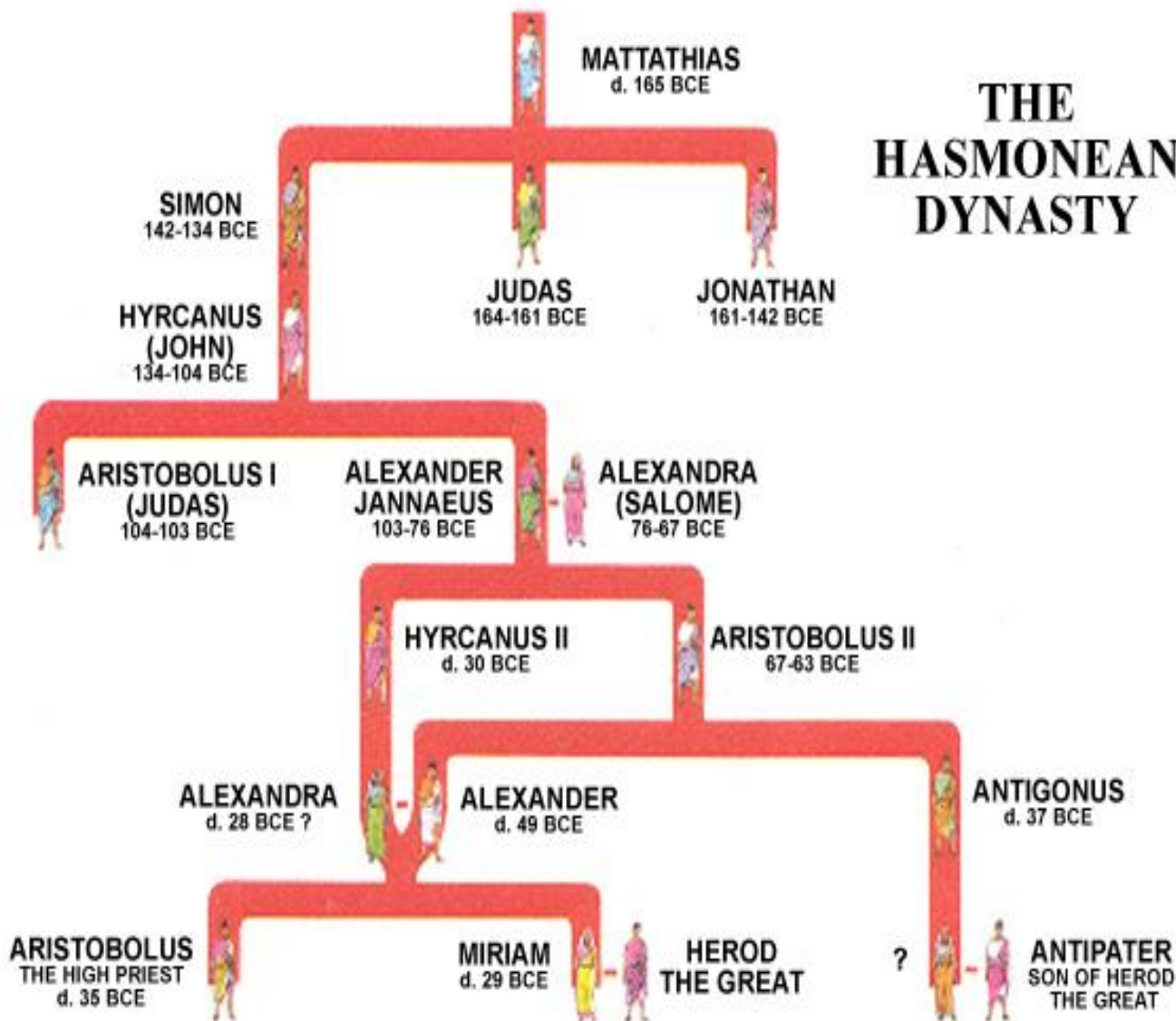

מטבעות החשמונאים

מטבעות החשמונאים

THE HASMONEAN DYNASTY

מטבעות החשמונאים

מדוע טבעו החשמונאים מטבעות?

אחד הביטויים של עצמאות מדינית היא טביעת מטבעות, והחשמונאים אכן התבטאו בדרך זו. כמוכן, שיקולים מעשיים הכתיבו צורך באספקת 'כסף קטן' למדינה.

מדוע לא טבעו החשמונאים מטבעות כסף?

אין לכך תשובה ברורה. הצעות שעלו בהקשר זה הם אי מתן רשות על יד השליטים הסלווקיים, מחסור במתכת כסף וחוסר ידע טכני. נראה יותר שפשוט הסתפקו במטבעות הכסף הצוריים (השקלים), כי היה עולה להם יותר לייצר אותם בעצמם.

איזה חשמונאי היה הראשון לטבוע מטבעות?

במכתבו לשמעון בשנת 142/1 נותן דמטריוס הב' זכויות מפליגות ליהודים, ומשנה זו מונים היהודים את שלטון החשמונאים (מכבים א', י"ג)

מכתב משנת 139 לערך שנשלח מאנטיוכוס הז' לשמעון: ... ואני מרשה לך לעשות טביעה שלך, מטבע לארצך... (מכבים א', ט"ו)

מלכי הסלווקים	החשמונאים
אנטיוכוס הד' (164–175)	יהודה המקבי (160–164)
אנטיוכוס הה' (162–164)	
דמטריוס הא' (150–162)	
אלכסנדר בלס (145–150)	יונתן (142–161)
דמטריוס הב' (138–145)	
אנטיוכוס הו' (142–144)	
טריפון (138–142)	שמעון (134–142)
אנטיוכוס הז' (129–138)	יוחנן הורקנוס הא' (105/4–135/4)
דמטריוס הב' (125–129)	
אלכסנדר זבינה (122–128)	
אנטיוכוס הח' וקליאופטרה (121–125)	
אנטיוכוס הח' (96–121)	
אנטיוכוס הט' (101–114)	יהודה אריסטובולוס הא' (104/3–105/4)
	אלכסנדר ינאי (76–104/3)
	אלכסנדרה (67–76)
	אריסטובולוס הב' (63–67)
	הורקנוס הב' (40–63)
	מתתיה אנטיוגונוס (37–40)

מטבעות החשמונאים

המטבע היחיד שנשא את השם "שמעון" הוא מימי מרד בר כוכבא, כי נטבע על מטבעות של טריאנוס והדריאנוס. זאת הבינו כבר החוקרים במאה הי"ח.

מטבעות החשמונאים

חוקרי המאה הי"ט היו משוכנעים ששמעון טבע מטבעות, וייחסו לו מטבעות אלה:

מהם?

מטבעות המרד הגדול (66 – 73 לספירה)

מטבעות החשמונאים

בעיה נוספת היא, שיש מטבעות של אנטיוכוס הז' שנטבעו בירושלים בימי יוחנן הורקנוס, בשנים 131 - 130, לאחר אותו מכתב ששלח לשמעון בשנת 139. אין זה סביר שלאחר התחלת טביעה עצמאית של החשמונאים יטבע מלך סלווקי מטבע בבירתם.

מדוע מיוחס המטבע לירושלים?

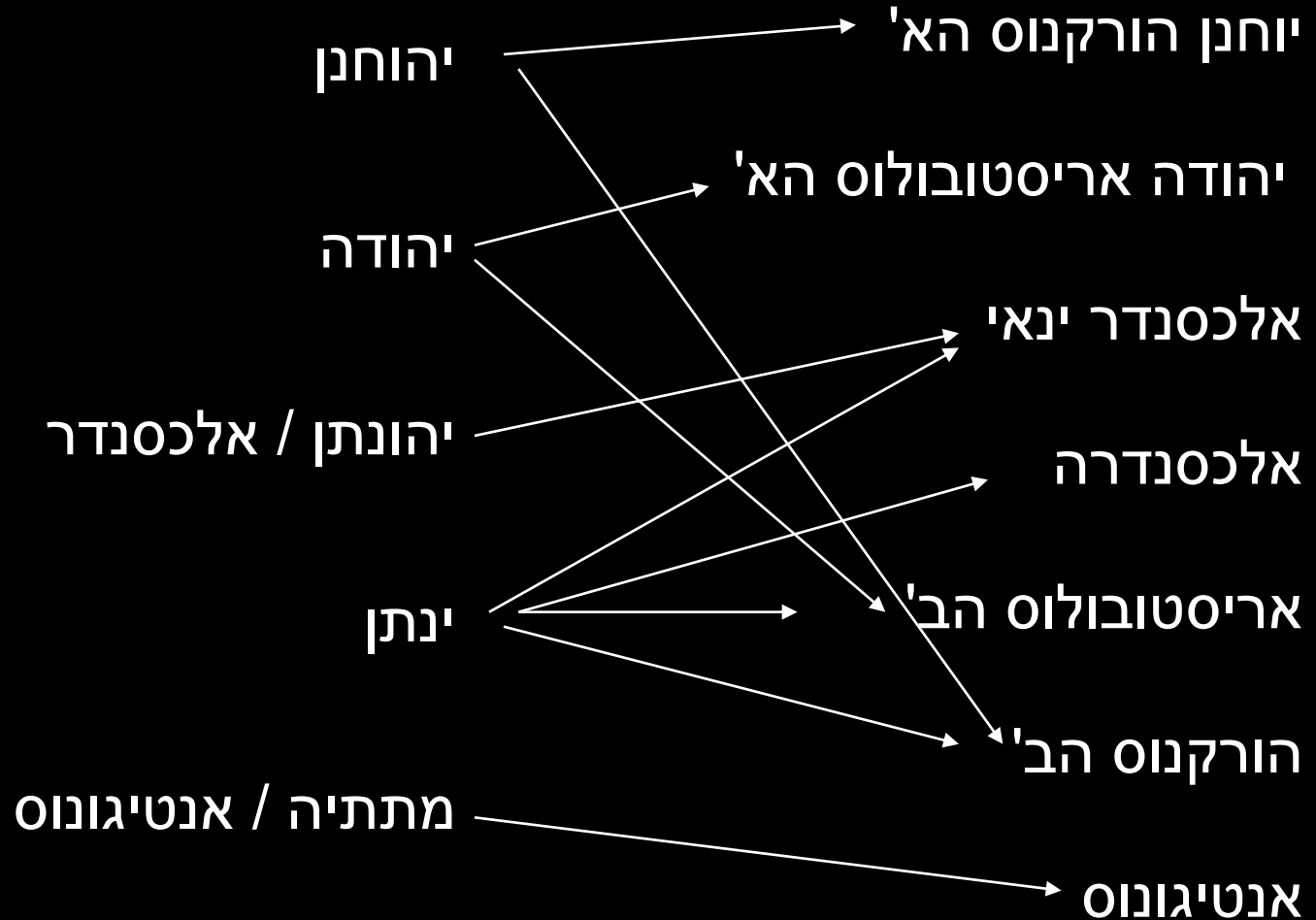
טיפוס נייטרלי. את מקום ראש המלך תופס העוגן הסלווקי. השושן (או חבצלת) הופיע כבר על מטבעות 'יהד' שנטבעו בירושלים בתקופה הפרסית. רוב המטבעות מטיפוס זה נמצאו באיזור ירושלים. יש הסוברים כי נטבע על ידי יוחנן הורקנוס "בשם" אנטיוכוס.

מטבעות החשמונאים

מי אם כן נשאר מהשליטים החשמונאים שיכולים היו לטבוע?

השמות על המטבעות

השליטים

מטבעות החשמונאים

מצב המחקר היום

השמות על המטבעות

השליטים

יהוחנן

יוחנן הורקנוס הא'

יהודה

יהודה אריסטובולוס הא'

יהונתן / אלכסנדר

אלכסנדר ינאי

אלכסנדרה

ינתן

דעת יחיד של קינדלר

אריסטובולוס הב'

דעת יחיד של משורר

הורקנוס הב'

מתתיה / אנטיגונוס

אנטיגונוס

מטבעות החשמונאים

מצב המחקר היום (כנראה לא סופי)

השליטים

יוחנן הורקנוס הא'

יהודה אריסטובולוס הא'

אלכסנדר ינאי

אלכסנדרה

אריסטובולוס הב'

הורקנוס הב'

אנטיגונוס

טבעו מטבעות

לא טבעו מטבעות. ייתכן שבימיהם, ובעיקר בימי אלכסנדרה, המשיכו לטבוע מטבעות של אלכסנדר ינאי, ובכל מקרה היו שפע של מטבעות במחזור.

טבע מטבעות

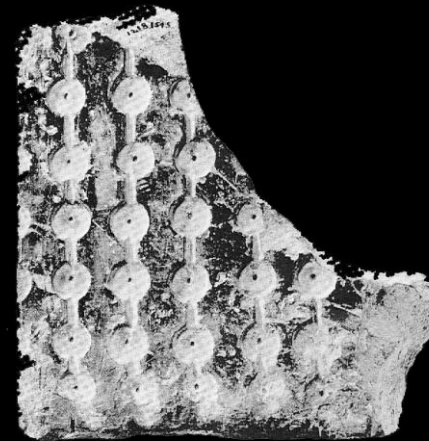
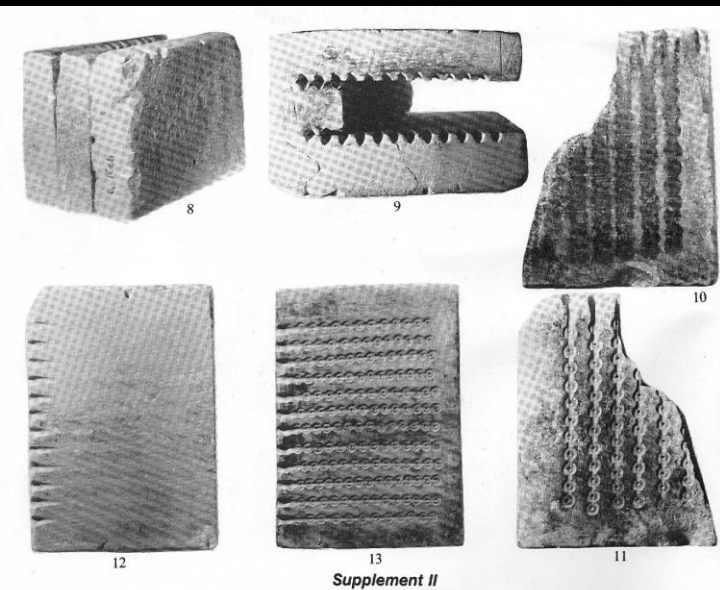
מטבעות החשמונאים

* כל המטבעות עשויים ברונזה, פרט לטיפוס יחיד של אלכסנדר ינאי העשוי עופרת.

* כל המטבעות נטבעו על אסימונים שנעשו בתבניות.

* הכתובות העבריות בכתב עברי קדום של ימי בית ראשון.

* על מספר טיפוסים כתובות ביוונית וארמית.

תערוכת המטבעות, ירושלים • סביליטת של המלך • המלך לזעירוק
א • ימוני • (נמי) מתחילתו או • ינוני •

מטבעות החשמונאים

יהוחנן הורקנוס הא' (135 – 105/4)

סימנים לא ברורים: Λ

מה האות A?
אנטיוכוס?
אלכסנדר
(זבינה)?
אלכסנדרה?

פרוטה כפולה. פנים: צמד קרני שפע. יהוחנן הכהן הגדול ראש חבר היהודים. גב: קסדה

פרוטה. פנים: כתובת בזר: יהוחנן הכהן הגדול (ראש) וחבר היהודים. גב: צמד קרני שפע מצטלבות וביניהם רימון. הרבה מאד וריאנטים של הכתב.

חצי פרוטה. פנים: כף תמר. יהוחנן הכהן הגדול (ראש) וחבר היהודים. גב: שושן בין שתי שיבולים

מטבעות החשמונאים

יהודה אריסטובולוס הא' (104/3 – 105/4)

מלך בקושי שנה. רוב מטבעותיו
שמקום המצאם ידוע, נמצאו בגליל.

HASMONEAN RULE

מטבעות החשמונאים

אלכסנדר ינאי (76 - 104/3)

בימיו הגיע המדינה
החשמונאית לשיא
התפשטותה

מטבעות החשמונאים

אלכסנדר ינאי (104/3 - 76)

יהונתן

ינתן

פרוטה. כנראה הטיפוס הראשון, הממשיך את טיפוס אביו. מופיע בהמון וריאנטים של כתב. כאן מופיע ינאי בשם יהונתן הכהן הגדול.

פרוטה. פנים: עוגן וסביבו ביוונית: של המלך אלכסנדר. גב. שושן. כאן כבר מופיע יהונתן המלך.

פרוטה. פנים: עוגן וסביבו ביוונית: של המלך אלכסנדר. גב. כוכב. יהונתן המלך.

חצי פרוטה. פנים: כף תמר: יהונתן המלך. גב: פרח שושן

מטבעות החשמונאים

אלכסנדר ינאי (104/3 - 76)

וריאנטים

פרוטה. פנים: עוגן וסביבו ביוונית: של המלך אלכסנדר. גב. כוכב. יהונתן המלך.

כפתור, טביעות כפולות
וחרטה מרושלת

טיפוס מרושל. זה המטבע החשמונאי הנפוץ ביותר ומצוי למאות אלפים. ככל הנראה המשיכו בטביעתו גם לאחר מות ינאי. מטבע זה מצוי לעיתים קרובות במכלולים של המאה הראשונה לספירה.

מטבעות החשמונאים

אלכסנדר ינאי (104/3 - 76)

וריאנטים

המטבע החשמונאי היחיד הנושא תאריך:

LKE = שנת 25 = 80/79 לפסה"נ

בארמית: מלכא אלכסנדרוס שנת כה

היה צורך במספר גדול מאד של מטבעות כדי לשחזר את הכתובת

מטבעות החשמונאים

מתתיה אנטיגונוס (40 - 37)

שלשה עריכים: גדול, בינוני ושניים קטנים
(=פרוטות)

פנים: קרני שפע. מתתיה הכהן הגדול
וחבר היהודים. גב: של המלך אנטיגונוס
(יוונית)

פנים: מתתיה הכהן
גב: צמד קרני שפע ובינהם שיבולת

פנים: מתתיה כהן גדול. שולחן לחם הפנים.
גב: 'של המלך אנטיגונוס'. מנורה
זו הפעם הראשונה שכלי המקדש מופיעים
באמנות היהודית בהקשר רשמי

מטבעות החשמונאים

ההשפעות על מטבעות החשמונאים

דגם ייחודי לחשמונאים.

קרני שפע בצורת שונות. נושא נפוץ במטבעות יוון והמדינות ההלניסטיות.

מטבע העיר לבדוס באסיה הקטנה. הוא מאוחר למטבע החשמונאי.

אלכסנדר זבינה, סביב 122.

דמטריוס הא', סביב 150.

מטבעות החשמונאים

ההשפעות הלניסטיות במטבעות החשמונאים

יוחנן הורקנוס הא'. קסדה

אלכסנדר ינאי י שהסוברים
שהעוגן מסמל את כיבוש ערי
החוף והשליטה בים

אנטיוכוס הז' – אשקלון (?)

אנטיוכוס הז' -ירושלים

מטבעות החשמונאים

דגמים אחרים במטבעות החשמונאים

השושן (חבצלת): סמל שהיהדות אמצה
ובמקרים רבים מסמל את ירושלים

אנטיוכוס הז'

יהד

יהד

סמלים דתיים יהודיים המבטאים את
המקדש: משקף את מצוקתו של מתתיה
אנטיגונוס מול רומא והורדוס (40 – 37)

מטבעות החשמונאים

דגמים אחרים במטבעות החשמונאים

אין תמימות דעים לגבי מהות הטיפוס הזה. כוכב? גלגל? שמש?
ככל הנראה לא הועתק ישירות ממתבע אחר, אם כי ישנם דגמים כאלה.
הזר הקשור בסרט מבטא כנראה את המלוכה, יחד עם שמו של המלך.

אפוליה, איטליה, המאה הג'
לפני הספירה

מטבעות החשמונאים

היסטוריה מתוך המטבעות

ממתי יושבים יהודים בגליל?

יש הסוברים שמימי בית ראשון ברצף, יש הסוברים שרק מימי ינאי, ויש החושבים שישבו יהודים בגליל עוד לפני החשמונאים, אבל לא ברור ממת. על פי ספר מכבים א' היו יהודים כבר בימי יונתן המקבי.

כיבוש הגליל וסיפוחו למדינה החשמונאית היתה תהליך שהחל כנראה בימי יוחנן הורקנוס והסתיים בימי ינאי, אך אין הסכמה על כך.

ישנן שתי עדויות נומיסמטיות המחזקות את הטענה לגבי יישוב יהודי מוקדם

מטבעות החשמונאים

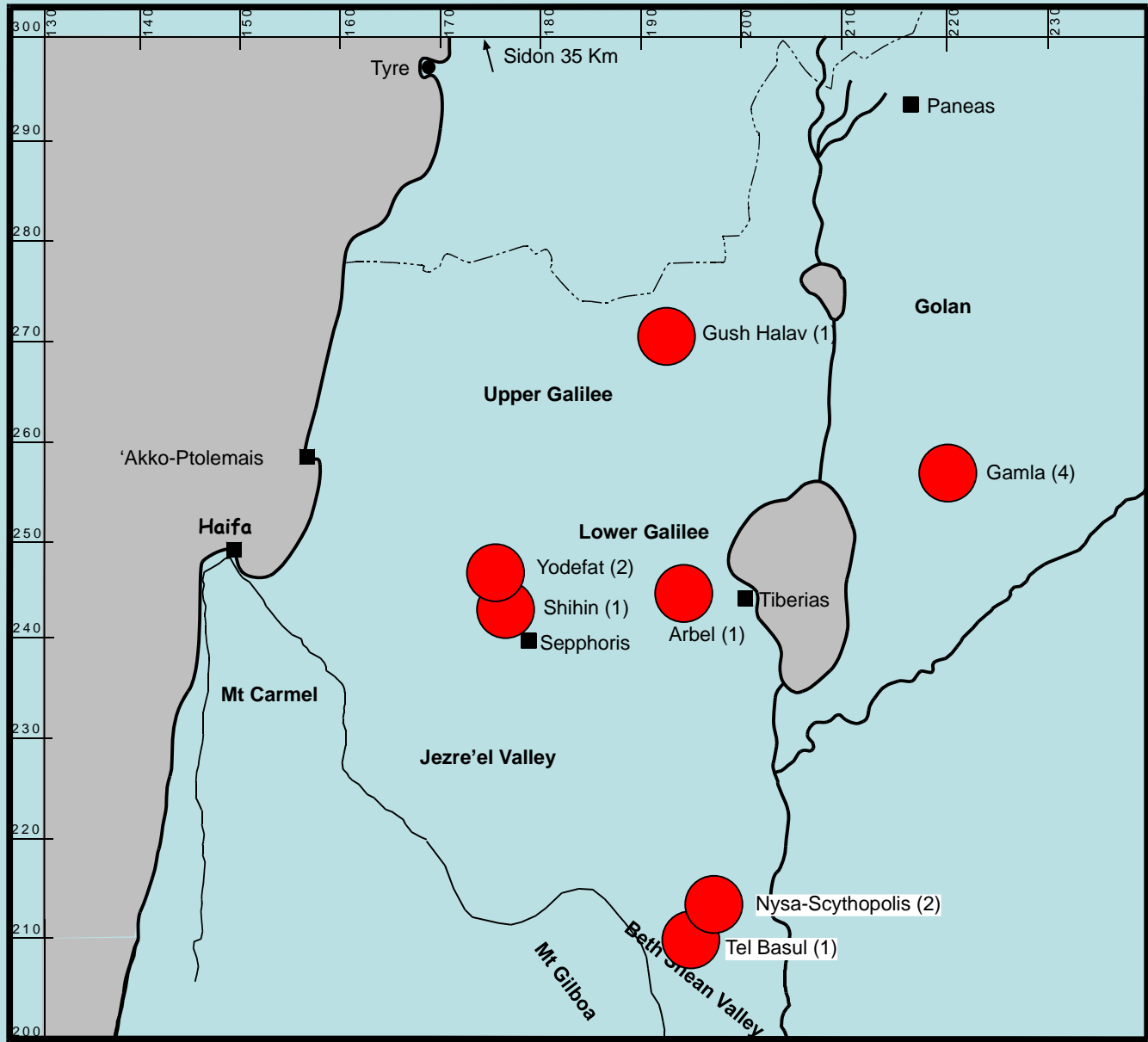
מטעות אנטיוכוס הז'
מטביעת ירושלים.

זה מטבע מקומי, שמספר הפרטים הידועים ממנו מצומצם: 28 בלבד באוצרות המדינה פרט לאלה המופיעים כאן. כולם מאזור ירושלים ויהודה.

מה עושים 12 מטבעות בגליל בשנת 130 לפני הספירה (ימי יוחנן)?

נראה שהגיעו עם עולי רגל שחזרו מירושלים, וזה מעיד על יישוב יהודי משמעותי כבר בימי יוחנן הורקנוס.

רוב האתרים בגליל בהם נמצאו מטבעות אלה ידועים כיישובים יהודיים מן המקורות ההיסטוריים (יוסף בן מתתיהו)

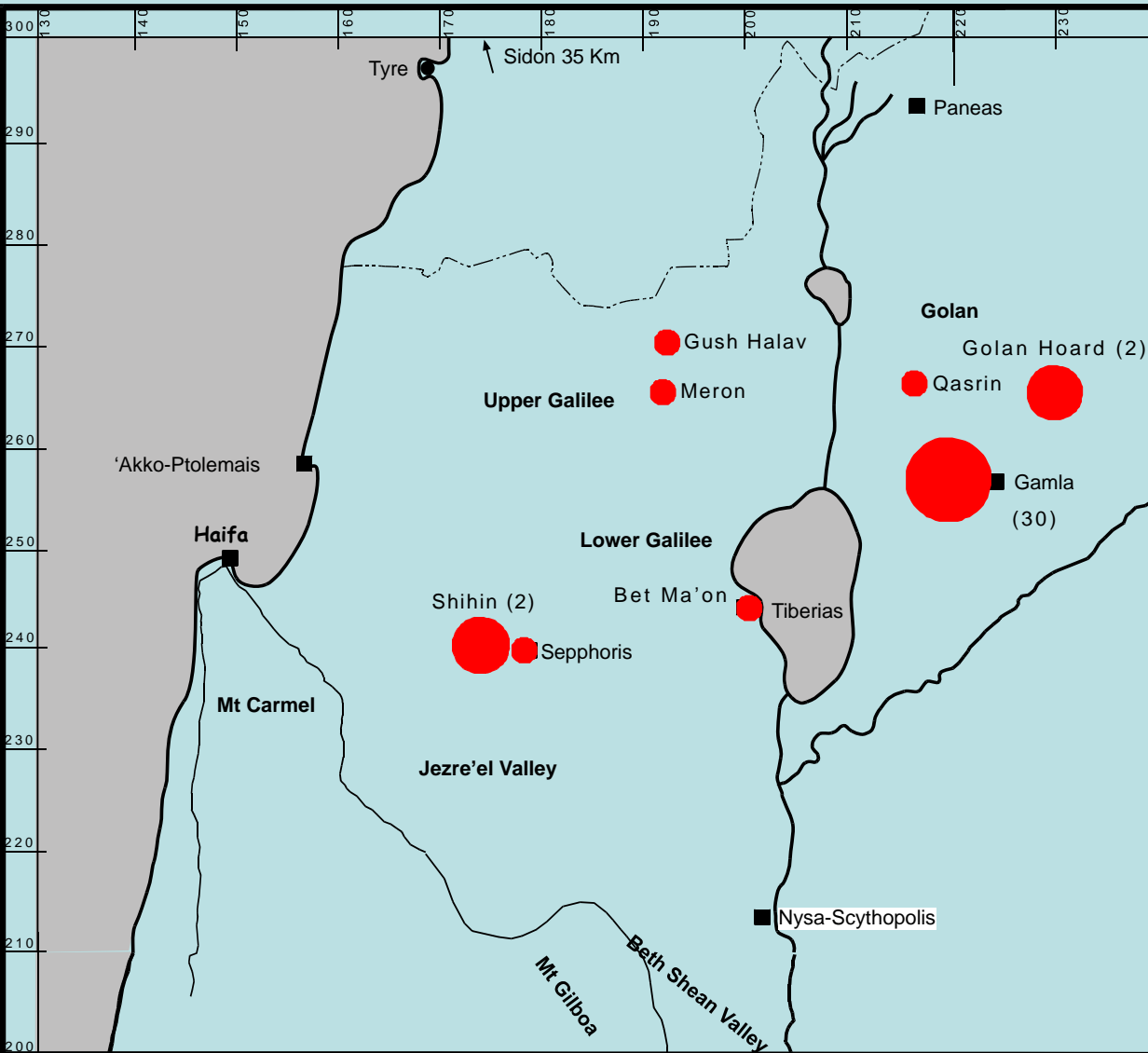
מטבעות החשמונאים

מטעות יהודה אריסטובולוס
הא' מטביעת ירושלים (105 –
104 לפני הספירה).

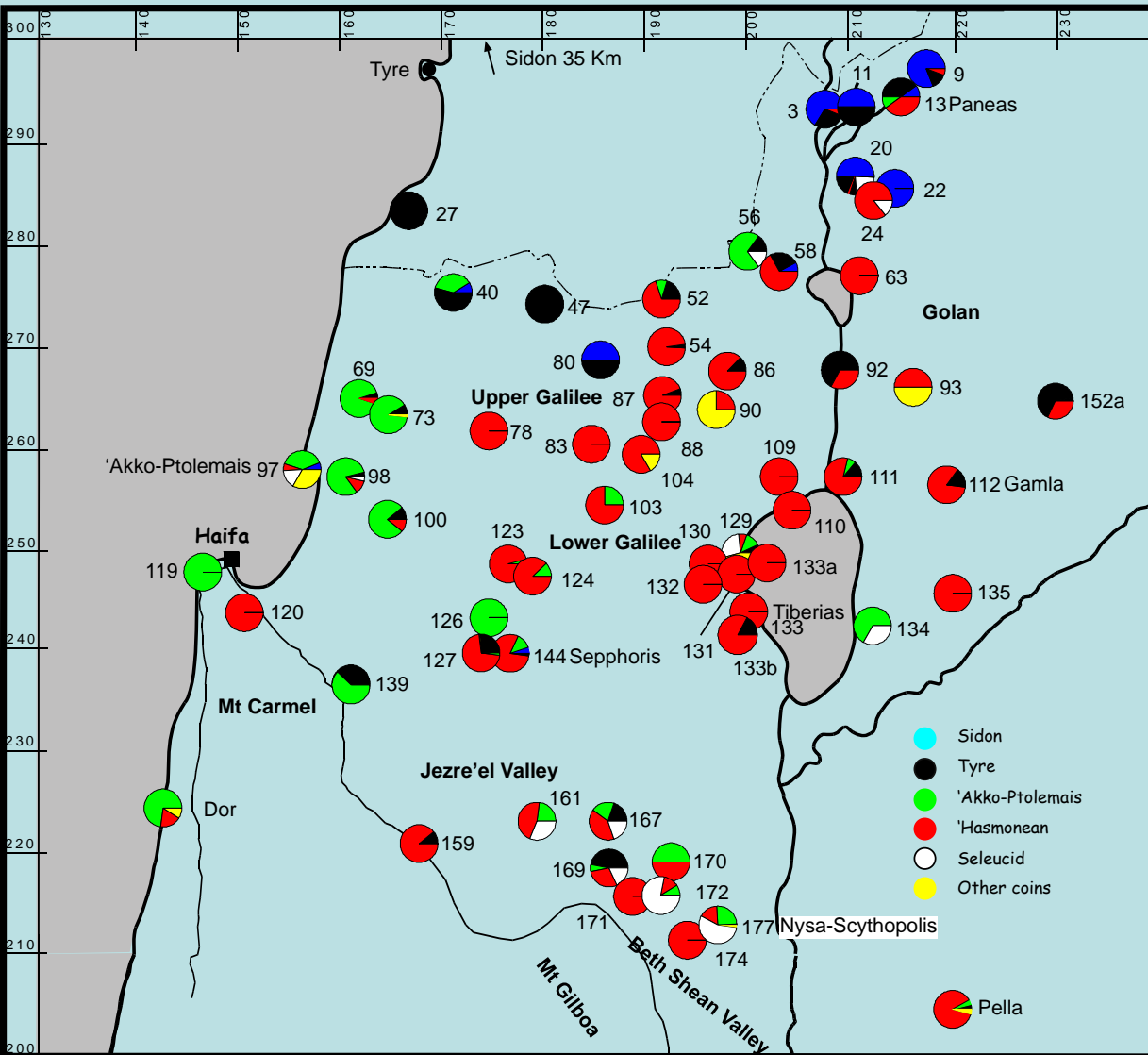
ידועים רק 70 מטבעות של
מלך זה שמקום המצאם
ידוע, מהם 39 בגליל, ורק
8 בירושלים!

סביר מאד שחלק הגיעו
בימי ינאי, אך ודאי לא
כולם.

תמונה זו מתאימה למה
שידוע מיוסף בן מתתיהו,
המוסר שעיקר פעילותו של
מלך זה בשלטונו הקצר היה
בגליל.

מטבעות החשמונאים

הגליל בימי החשמונאים

ניתן להבחין יפה בתחום המדינה החשמונאית

יש ערבוב מועט בין מטבעות פניקיה (צור, צידון ועכו) ומטבעות החשמונאים.

בולט המיעוט של מטבעות צור לעומת התקופה הסלווקית.

הריכוז של מטבעות צידון באזור החולה – עדות ליטורים.

יש מעט מטבעות סלווקיים מאוחרים.

Samaria

Mt. Gerizim

Jaffa

Beth Zur

HASMONEAN RULE

מטבעות החשמונאים

מטבעות החשמונאים נפוצים בכל הארץ, בתחומי המדינה החשמונאית, ובמקומות שנכבשו בידיהם (למשל פלה בעבר הירדן). בשומרון ויהודה מוצאים גם מטבעות סלווקיים מאוחרים ומעט מטבעות אוטונומיים של אשקלון